

ANALIZA TRŽIŠTA RADA NA PODRUČJU OPĆINE TRAVNIK

Zbornik odabranih/relevantnih dijelova iz prethodno urađenih dokumenata

LOKALNA PARTNERSTVA
ZA ZAPOSЉAVANJE
U BOSNI I HERCEGOVINI

Centar za
eduksiju
mladih

gs-tmt

Nubill

Travnik, mart/ožujak 2019. godine

Naziv	ANALIZA TRŽIŠTA RADA NA PODRUČJU OPĆINE TRAVNIK Zbornik odabralih/relevantnih dijelova iz prethodno urađenih dokumenata
Izdavač	Regionalna ekonomski zajednica "REZ" d.o.o. Štrosmajerova 11/3, 72000 Zenica, Bosna i Hercegovina www.rez.ba , info@rez.ba , +387 32 462 161
Period izrade	mart/ožujak 2019. godine

Ova brošura je besplatni edukativni materijal namijenjena korisnicima usluga Inkubatora "BeeZone" i portala www.rekontiva.ba. Ova brošura je urađena uz podršku Evropske unije. Sadržaj ove brošure je isključiva odgovornost organizacije Regionalna ekonomski zajednica "REZ" d.o.o. i ne odražava nužno stanovišta Evropske unije.

Sadržaj brošure

1. Dio TRŽIŠTE RADA.....	3
Tržište rada	4
Privreda	4
Industrija	4
Farmacetska industrija	5
Izdavačko-štamparska djelatnost.....	5
Prehrambena industrija.....	5
Strateški ciljevi razvoja	5
Unaprijeđen privredni razvoj	6
2. Dio ZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO MLADIH	7
Rad, zapošljavanje i poduzetništvo mladih	8
Neformalno tržište rada	10
Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom.....	12
Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu.....	12
Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju.....	13
Poduzetništvo mladih.....	14
Mišljenje mladih o vlastitom biznisu.....	15
Vladini programi zapošljavanja	15
3. Dio ISTRAŽIVANJE TRŽIŠTA RADA NA PODRUČJU OPĆINE TRAVNIK ZA 2018. GODINU	16

**1. Dio
TRŽIŠTE RADA**

Izvor

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE TRAVNIK ZA PERIOD OD 2016. DO 2020. GODINE
(Općina Travnik, 2016.)

Tržište rada

U općini Travnik na prostoru od 529 km² živi 57.543 stanovnika u 90 naseljenih mjestu organizovanih u 34 mjesne zajednice, u 16.641 domaćinstvo i 23.139 stanova. Gustina naseljenosti općine Travnik, u odnosu na preliminarne rezultate popisa stanovnika, je 102,9 st/km² i znatno je veća od prosjeka Srednjobosanskog kantona ili Federacije BiH.

Tabela 1. Nezaposlene osobe po stručnoj spremi

Ukupno		NKV	PKV i NSS	KV	SSS	VKV	VŠS	VSS
Svega	8.041	3.029	108	2.530	1.761	46	225	342
Žena	3.322	1.292	35	778	871	2	124	220

Privreda

Općina Travnik pripada razvijenim općinama u Federaciji BiH i nalazi se na 30 mjestu od ukupno 79 općina Rang liste razvijenosti općina u Federaciji BiH.

U 2014.godini na području općine Travnik poslovalo je ukupno 2.473 privredna subjekta, od toga 918 pravnih lica, sa 556 podružnica i 999 fizičkih lica. Broj registrovanih privrednih subjekata na 1000 stavnika je 45,4.

GDP po glavi stanovnika u 2014.godini iznosio je 6.618 KM, što je u odnosu na F BiH manje za 10%, a u odnosu na SBK veće za 20%.

Pokrivenost uvoza izvozom u 2014.godini je 96,43%.

Tabela 2. Struktura GDP-a po godinama

Općina	2014		2013		2012		2011	
	GDP (hiljade KM)	GDP /1 stanovnik	GDP (hiljade KM)	GDP /1stanovnik	GDP (hiljade KM)	GDP /1stanovnik	GDP (hiljade KM)	GDP /1stanovnik
Travnik	360.356	6.618	352.808	6.467	343.760	6.300	334.908	6.115
Srednjobosanski kanton	1.304.147	5.163	1.276.830	5.044	1.244.084	4.906	1.212.048	4.772

Posmatrajući GDP općine Travnik uočava se da on u posljednjih nekoliko godina ima pozitivnu stopu rasta, gdje u odnosu na ostale općine SBK, Travnik prednjači.

Industrija

Na području općine Travnik egzistira značajan broj privrednih subjekata koji se bave tekstilnom i obućarskom industrijom, drvnom, farmaceutskom, metalnom, građevinskom, izdavačko-štamparskom djelatnošću i prehrambenom industrijom.

Travnik ima tradiciju u tekstilnoj industriji. Nosioci tekstilne industrije su: Konfekcija „Borac“, „Fortitudo“, „Nobil“, „Prevent“ d.o.o. Travnik, „Master Fashion“ i „MEN Komerc“. Sva navedena pravna lica bave se uglavnom proizvodnjom odjevnih predmeta osim „Nobil“-a koji se bavi proizvodnjom madraci i posteljina.

U proizvodnji obuće prednjači „Olip“ d.o.o. Tvornica obuće, „BFM“ d.o.o. Slimena, „Univerzal Brajić“ d.o.o., „Kavat“ d.o.o. Travnik, „Maguba“ d.o.o. Turbe. Pored ovih nosioca u proizvodnju obuće uključeno je i niz obrtničkih radnji koje imaju uspostavljene kooperantske odnose sa navedenim nosiocima ove proizvodnje.

Drvna industrija na području općine odvija se u tvornicama, odnosno pilanama koje su rasprostranjene na cijelom području općine (Travnik, Turbe, Dolac, Nova Bila, Han Bila, Pode, Gluha

Bukovica). Ovom djelatnošću bave se privredna društava čija je djelatnost usmjerena uglavnom na proizvodnju fasadne stolarije i rezane građe, te proizvodnju šibica.

Farmacetska industrija

Ova grana industrije zastupljena je u postratnom periodu, a nosilac ovog razvoja je „Pharmamed“ d.o.o. Travnik. „Pharmamed“ je proizvođač herbalnih medicinskih proizvoda, dijetalnih proizvoda i kozmetike. Svojim visoko stručnim kadrovima, specifičnim proizvodnim programom i vrlo ambicioznim izvoznim poslovima „Pharmamed“ predstavlja jednu od stabilnijih i respektivnijih privrednih društava u BiH.

Nosioci razvoja u oblasti metalne industrije su: GS Tvornica mašina Slimena koja se bavi proizvodnjom metalnih dijelova, Metalorad Turbe koji se bavi proizvodnjom odlivaka i obradom metala, te Remontni Zavod Travnik koji se bavi remontom, baždarenjem, servisiranjem i drugim metalo-prerađivačkim uslugama.

Građevinskom operativom bavi se 12 građevinskih firmi i to kako u oblasti niskogradnje, tako i u oblasti visokogradnje.

Izdavačko-štamparska djelatnost

Sa savremenim kapacitetima i potrebnim stručnim kadrom štamparsku i izdavačku djelatnost obavljaju 2 pravna subjekta, i to: Štamparija Print GS i Multimedia Print. U manjem obimu štamparskom djelatnošću bave se i nekoliko obrtničkih radnji.

Prehrambena industrija

Područje Travnika pogodnog za razvoj poljoprivrede rezultiralo je i razvojem prehrambene industrije.

Trgovinska djelatnost odvija se preko velikih trgovачkih centara (Best, Bingo, Konzum, Grand 99) rasprostranjenih na cijelom području općine Travnik i manjih trgovinskih objekata u vlasništvu fizičkih lica (njih 213).

Strateški ciljevi razvoja

Strateški ciljevi	Prioriteti	Mjere
C.1. Unaprijeđen privredni razvoj	C1.P1 Poboljšana poduzetnička infrastruktura za održiv i uravnotežen ekonomski razvoj privlačenja investicija i povećanja broja zaposlenih	C1.P1.M1 Definisanje i izgradnja novih poduzetničkih zona C1.P1.M2 Unaprijediti saradnju lokalne zajednice i privrednika sa razvojnim agencijama C1.P1.M3 Standardizacija i certifikacija rema zahtjevima EU C1.P1.M4 Izrada sektorskih strateških dokumenata
	C1.P2 Kreiranje povoljnog poslovnog okruženja	C1.P2.M1 Pojednostavljenje i ubrzanje procedura u postupcima pred upravnim organima i prilagođavanje istih potrebama investira C1.P2.M2 Promocija potencijala i mogućnosti C1.P2.M3 Izrada i usklađivanje prostorno-planske dokumentacije
	C1.P3 Optimalno korištenje prirodnih i kulturnih kapaciteta u službi razvoja	C1.P3.M1 Razvoj održivog turizma na lokalnom i regionalnom nivou kao doprinos razvoju obrnštva uz proizvodnju autohtonih proizvoda (suveniri, prehrambeni proizvodi i sl.) i sektora usluga C1.P3.M2 Unaprijeđenje turističke infrastrukture C1.P3.M3 Poticaj samozapošljavanja u sektoru poljoprivrede i turizma
	C1.P4 Edukacija ključnih nosioca razvoja	C1.P4.M1 Organizovanje edukativnih programa pod nazivom "Obrazovanje za poduzetnike" C1.P4.M2 Razvoj modela dostupnog cjeloživotnog obrazovanja i prekvalifikacije
	C1.P5 Jačanje pratrnerstva sa investitorima	C1.P5.M1 Uspostava javno-privatnog partnerstva C1.P5.M2 Promocija kapaciteta zajednice u cilju privlačenja novih investitora i povezivanja novih i postojećih investitora C1.P5.M3 Jača medijska promocija Travnika kao poslovnog sjedišta

Unaprijeden privredni razvoj

Ovim ciljem i njegovim pozicioniranjem želi se osnažiti pokretačka snaga razvoja. Promjenjene društvene i političke okolnosti pod uticajem regionalnih dešavanja posljednjih decenija još uvijek bitno determinišu svakodnevnicu ali i razvojne ambicije.

Globalna ekomska kretanja predstavljaju ogroman izazov domaćim nosiocima razvoja za postizanje standarda i konkurentnosti u kontekstu širih i spoljnotrgovinskih mogućnosti. Sposobnost prilagođavanja u uslovima dinamičnih promjena čine percepciju razvoja posebno složenom i neizvjesnom.

Proces restrukturiranja privrednog sektora u okruženju i na području općine Travnik karakterišu izražene teškoće tranzicijskog perioda najšireg društvenog okruženja.

Opterećenost pristupom tradicionalnim industrijama usporilo je proces tehnoloških i inovativnih integracija sa zahtjevima savremenog tržišta. Prelazak sa faze razvoja zasnovane na masovnoj radnoj snazi u fazu visoke produktivnosti, efikasnosti i konkurentnosti praćen je pojavom rastuće nezaposlenosti.

Kvalifikaciona struktura evidentiranih nezaposlenih se značajno mijenja pod uticajem rastuće pojave i koncentracije visokoobrazovnih ustanova na općini i u regiji.

I pored intenzivnog trenda rasta nivoa stručnog sposobljavanja, niskokvalifikaciona spremu predstavlja značajan problem neusaglašenosti ponude i tražnje na tržištu rada. Ovaj odnos će još dugo biti dominantan uzimajući u obzir potrebe poslodavaca i starosne strukture nezaposlenih u funkciji razvojnih mogućnosti.

Razvoj sekundarnog i tercijarnog sektora je djelimično kompenzirao veliki pad zaposlenosti u industrijskim kapacitetima, ali zbog niskog nivoa investicija u ovim sektorima nije riješen osnovni problem debalansa radno aktivnog i radno angažovanog stanovništva.

Pomjeranje akcenta na lokalno specifične mogućnosti i konkurentske prednosti pokazali su dobre šanse a njihove nosioce učinilo uspješnim poduzetnicima.

U definisanju prioriteta ovog cilja polazište čine potrebe investitora i poduzetnika na nivou općinske nadležnosti, ali i odgovornosti za stanje na području općine i drugih nivoa državne organizacije.

Pozicioniranje općine kao regionalnog lidera u razvoju ima realne pretpostavke sadržane u koncentraciji administrativno-upravnog aparata i dovoljnih resursa.

Analiza ovih potencijala upućuje na realno da Travnik postane općina atraktivna i privlačna za investiture. Očekivanja su da bi sam investicioni ciklus bio značajan pokretač rasta malih biznisa uslužnog karaktera na osnovi samozapošljavanja.

Posebnu važnost u stabilizaciji i rastu trenda zapošljavanja ima očuvanje postojećih poslovnih aktivnosti i broja zaposlenih u njima. Odgovornost općinskih autoriteta za realan poticaj razvojnim ciljevima tek treba institucionalno jačati u svjetlu nadležnosti različitih nivoa državne i društvene organizacije.

2. Dio

ZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO MLADIH

Izvor

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POTREBA I PROBLEMA MLADIH SA PODRUČJA OPĆINE TRAVNIK
(CEM Travnik, 2018.)

Rad, zapošljavanje i poduzetništvo mladih

Prema procjenama o broju stanovnika za 2017. godinu, Federalnog zavoda za statistiku, na teritoriji općine Travnik živi 10.980 mladih osoba (15 do 29 godina starosti). Mladi čine oko 20% stanovništva općine Travnik.

Statistike o stopama nezaposlenosti stanovništva dosta su neprecizne zbog postojanja velikog broja kontrolisanih i nekontrolisanih varijabli, značajnih za precizno određivanje stope nezaposlenosti. S jedne strane, u nezaposlene osobe ne ubraja se stanovništvo koje ne radi, ali koje po osnovu nekih drugih kategorija ne spada u nezaposleno (penzioneri, osobe nesposobne za rad, đaci i slično), uopšteno, stanovništvo koje se vodi kao radno neaktivno. Zvani čne statistike vode se brojem osoba prijavljenih na zavode/biroe za nezaposlene, pri čemu je nepoznat broj osoba koje su nezaposlene, ali isto tako i neprijavljene na zvanične zavode za evidenciju nezaposlenosti.

Prema uputama Međunarodne organizacije rada (ILO-a), standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvata sve osobe starije od dobne granice određene za mjerjenje ekonomski aktivnog stanovništva, koje su tokom referentnog perioda bile bez posla, tokom tog perioda bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao, te aktivno tražile posao. Sva tri kriterija moraju biti zadovoljena istovremeno da bi se neka osoba smatrala nezaposlenom. Međutim, ovakva definicija ne tretira obeshrabrene radnike – osobe koje žele posao, raspoložive su za rad, ali ne rade i ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći. Ove osobe čine neiskorišteni radni resurs, ali po definiciji ne ulaze u kategoriju nezaposlenih i često se nazivaju "skrivena nezaposlenost". Ukoliko bi se redefinisali kriteriji nezaposlenosti, ova grupa bi bila uvrštena u radnu snagu, odnosno nezaposlene osobe.

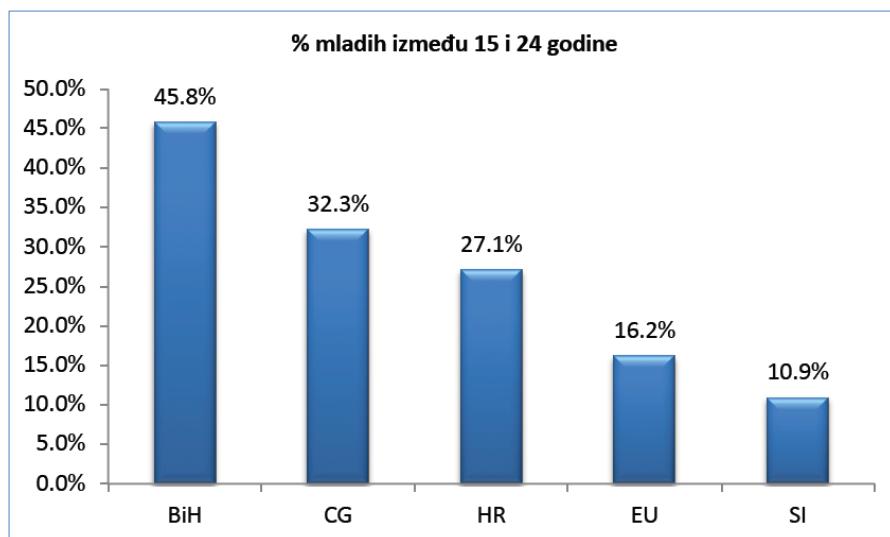
Dodamo li tome osobe koje su prijavljene na evidenciju nezaposlenih, ali su realno zaposlene u sivoj ekonomiji, dolazimo do zaključka da se stope nezaposlenosti uvijek izračunavaju na osnovu procjena, a ne stvarnog stanja.

Kada govorimo o mladima, još je i teže ustanoviti stopu nezaposlenosti kod mladih jer u zvaničnim statistikama dobna grupa mladih najčešće nije posebno zabilježena te su mladi uvršteni u ukupne brojeve sa drugim dobnim grupama.

Prema podacima Ankete o radnoj snazi za 2017. godinu, stopa nezaposlenosti ukupnog stanovništva na nivou BiH iznosi 20,5%. Za FBiH stopa nezaposlenosti je nešto niža i iznosi 20%. Stopa nezaposlenosti ukupnog stanovništva na nivou SBK-a je znatno veća od prosjeka Federacije i u junu 2018. iznosi 39,8%. Za Travnik, stopa nezaposlenosti na dan 30.06.2018. godine iznosi 34,8%.

Stopa nezaposlenosti mladih na nivou BiH u dobi između 15 i 24 godine iznosi 45,8%, a na nivou FBiH stopa nezaposlenosti mladih je 45,2%.

Usporedimo li stopu nezaposlenosti mladih u BiH sa stopama nezaposlenosti zemalja iz okruženja, poput Hrvatske i Slovenije, ustanovit ćemo da je ona mnogo veća. Veću stopu nezaposlenosti mladih od BiH ima jedino Makedonija, za oko 1% (stopa nezaposlenosti mladih u Makedoniji je 46,7%). To je ujedno i najveća stopa nezaposlenosti koju bilježi Eurostat.

Grafikon 1. Stopa nezaposlenosti mladih (15-24 godine)

Izvor: Eurostat i Agencija za statistiku BiH (Anketa o radnoj snazi 2017.)

Iz navedenih podataka nije moguće zaključiti koliko iznosi stopa nezaposlenosti mladih u općini Travnik. No, opravdano je za pretpostaviti da stopa nezaposlenosti mladih u općini Travnik bilježi slične vrijednosti kao i stope nezaposlenosti na nivou BiH, a vjerovatno još i veće, uzmemu li u obzir činjenicu da je i stopa nezaposlenosti ukupnog stanovništva u Travniku znatno veća nego na nivou BiH.

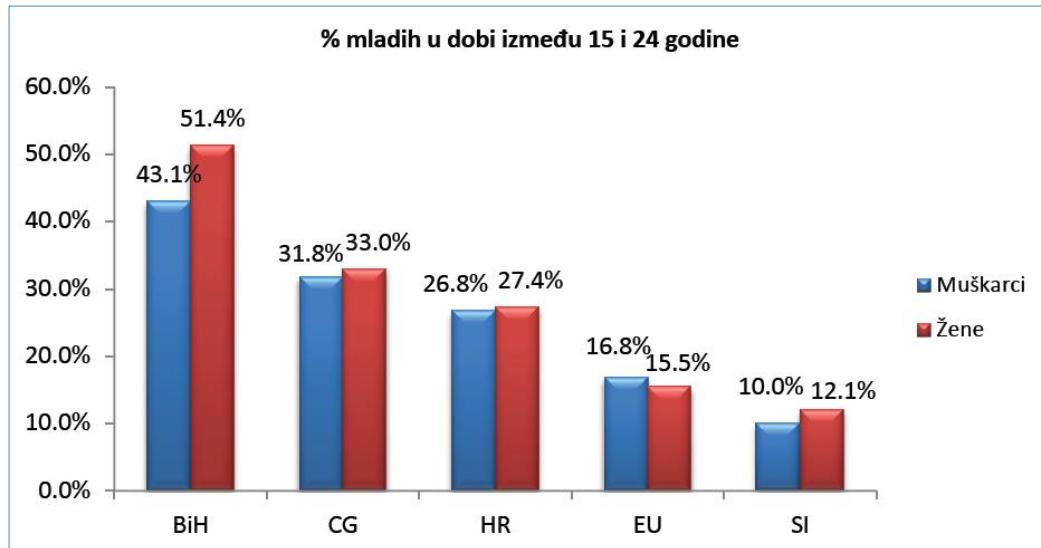
Stope nezaposlenosti mladih u Federaciji BiH bilježe pad u periodu od 2015. do 2017. godine. Međutim, ne može se tvrditi da je manja nezaposlenost uzrokovana većom zaposlenošću, iz razloga što stope zaposlenosti mladih ne rastu u tolikoj mjeri koliko opadaju stope nezaposlenosti. Pretpostavka je da se i u ovim brojkama može prepoznati utjecaj odlaska mladih iz zemlje.

Tabela 3. Pokazatelji aktivnosti mladih (15-24 godine) FBiH 2015–2017

Godina	Stopa aktivnosti			Stopa zaposlenosti			Stopa nezaposlenosti		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Ukupno	32,6%	29,6%	32,3%	11,4%	13,3%	17,7%	64,9%	55,1%	45,2%
Muškarci	38,5%	37,8%	38,4%	14,2%	17,4%	21,8%	63,1%	54%	43,3%
Žene	25,7%	20,4%	24,6%	8,2%	8,7%	12,6%	68,1%	57,3%	48,9%

Izvor: Agencija za statistiku BiH (Anketa o radnoj snazi 2017.)

Sva prethodna istraživanja i podaci zvaničnih institucija pokazuju kako su stope nezaposlenosti mladih u pravilu i dva puta veće od stope nezaposlenosti odraslih, što je slučaj i u FBiH, gdje stopa nezaposlenosti ukupnog stanovništva iznosi 20%. Omjer stope nezaposlenosti mladih naspram stope nezaposlenosti odraslih (25+) veći je od dva, što u suštini znači da na svaku nezaposlenu odraslu osobu dolaze dvije nezaposlene mlade osobe.

Grafikon 2. Stopa nezaposlenosti mladih muškaraca i žena (15-24 godine)

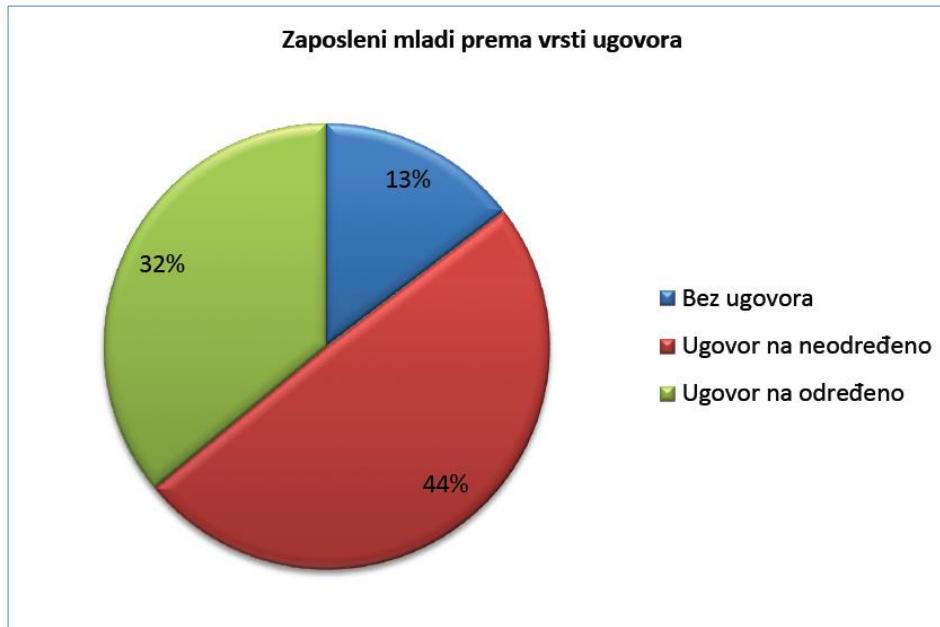
Izvor: Eurostat i Agencija za statistiku BiH (Anketa o radnoj snazi 2017)

Posebno ugrožena kategorija nezaposlenih mladih u BiH su mlade žene , za koje stopa nezaposlenosti u 2017. iznosi čak 51.4%. Inače, u zemljama EU, razlike bazirane na spolu nisu značajne kada su u pitanju stope nezaposlenosti.

Bez obzira na navedenu nepreciznost u iskazivanju stope nezaposlenosti stanovništva i mladih, ona je zasigurno mnogo veća od stope nezaposlenosti koju imaju razvijena društva, a koja bi se mogla smatrati optimalnom. Činjenica je da većina lokalnih zajednica Bosne i Hercegovine, uključujući i Travnik, ima zabrinjavajuće stope nezaposlenosti mladih kojima se prioritetno mora baviti.Nezaposlenost je uzročnik skoro svih negativnih pojava u životu pojedinca, ali i društva u cjelini. Zbog nezaposlenosti, mladi se teško odlučuju za osnivanje porodice, što se odražava na natalitet, primorani su živjeti u zajedničkim domaćinstvima , najčešće sa roditeljima, što ograničava mogućnosti za osamostaljenjem i preuzimanjem pune odgovornosti za vlastiti život. Negativne posljedice dugoročne nezaposlenosti na mentalno zdravlje su nemjerljive. U svom najgorem obliku, nezaposlenost uzrokuje i siromaštvo sa svim poteškoćama koje ono nosi.

Neformalno tržište rada

Neformalno tržište rada prisutno je u značajnoj mjeri. Oko 13% zaposlenih mladih nema potpisani nikakav ugovor sa poslodavcem. Mladi koji su najčešće žrtve rada na crno su mlade žene iz gradskih sredina. Zanimljivo je i da veliki broj mladih ima ugovore na određeni vremenski period. Oko 4% mladih je na ugovoru o probnom radu, a oko 3% ih ima volonterski ugovor. Oko 1% je pripravnika, te isto toliko mladih koji ne znaju kakav ugovor imaju sa poslodavcem.

Grafikon 3. Veličina neformalnog tržišta rada

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Od ukupnog broja zaposlenih mladih, ugovor na neodređeno ima oko 44% mladih.

Najčešći uzrok nezaposlenosti mladih u općini Travnik je nemogućnost pronađaska posla.

Iako su predrasude o tome kako posla ima, ali mladi ne žele raditi, dosta rasprostranjene u bh. društву, podaci pokazuju da se radi isključivo o predrasudama, a ne činjeničnom stanju. Oko 47% nezaposlenih mladih u općini Travnik izjavljuju kako žele raditi, ali ne mogu da pronađu posao, iako ga aktivno traže. Onih koji žele raditi, ali ne koriste aktivne tehnike traženja posla je oko 23%, a mladih koji zaista ne žele raditi je oko 6%. Oko 11% mladih ne može raditi zbog obaveza u kući, a oko 5% njih je obeshrabreno na tržištu rada.

Grafikon 4. Razlozi nezaposlenosti

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018.

Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom

Mladi u općini Travnik uglavnom ne rade poslove za koje su se školovali.

Oko 44% mladih izjavljuju kako nikako ne rade poslove za koje su se obrazovali. Dodamo li tome mlade koji rade poslove koji su „donekle“ u skladu sa njihovom strukom, dolazimo do procenta od 72% mladih koji su u većoj ili manjoj mjeri zaposleni izvan svoje struke.

Tabela 4. Usklađenost obrazovanja sa radnim mjestom

Radite li posao za koji ste se školovali?	%
Da	24,8
Donekle	28,0
Ne	43,9

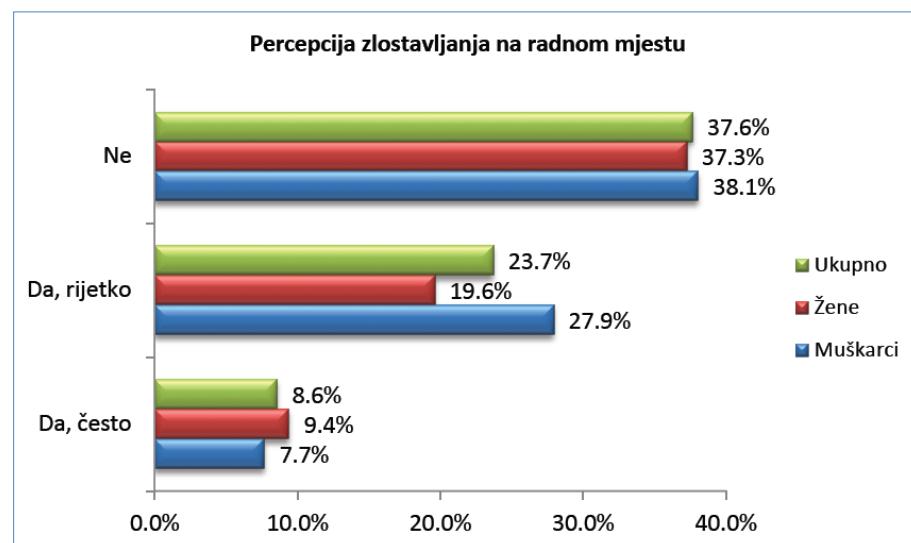
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018.

Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu

Oko 32% mladih u općini Travnik su, kroz radno iskustvo, bili svjedoci nekog oblika zlostavljanja na poslu, a koje je ostavilo posljedice na duševno i tjelesno zdravlje njih samih ili njihovih kolega ili kolegica.

Od toga, 8,6% mladih zlostavljanju je svjedočilo često, a 23,7% rijetko. Muškarci su u većoj mjeri nego žene imali priliku svjedočiti zlostavljanju na radnom mjestu dok razlike bazirane na tipu naselja nisu izražene.

Grafikon 5. Zlostavljanje na radnom mjestu

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018.

Tabela 5. Diskriminacija prema ženama na tržištu rada

Slažete li se sa mišljenjem da se prema ženama vrši diskriminacija na tržištu rada?	%
Da, žene su diskriminirane u velikoj mjeri	26,7
Da, žene su diskriminirane, ali u manjoj mjeri	41,4
Ne, žene nikako nisu diskriminirane na tržištu rada	15,7
Ne znam	16,1

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018.

Oko 68% mladih smatra da se prema ženama vrši diskriminacija na tržištu rada u većoj ili manjoj mjeri. Primjetne su razlike bazirane na spolu, kada je u pitanju percepcija diskriminacije – 77% žena i 59% muškaraca se slažu sa tvrdnjom da se prema ženama vrši diskriminacija na tržištu rada.

Kada je u pitanju plaćanje mladima za njihov rad, najugroženiji su mladi iz vangradskih sredina, gdje 3,2% mladih navodi kako platu primaju veoma neuredno i neredovno, a 11,4% ih platu prima sa zakašnjenjem do mjesec dana od dogovorenog roka. Žene su najugroženije po pitanju poslova za koje ne primaju platu, jer 3,9% žena ne prima platu za posao koji rade. Također, 8,7% ih platu prima sa zakašnjenjem do mjesec dana, a 1,9% veoma neuredno i neredovno.

Tabela 6. Redovitost plate

Da li redovno primate svoju platu?	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne primam platu za posao koji radim	7,2%	1,3%	2,9%	3,9%	3,3%
Da, redovito, bez zakašnjenja	81,9%	82,9%	84,1%	80,6%	82,6%
Sa zakašnjenjem do mjesec dana	2,4%	11,4%	8,0%	8,7%	8,3%
Veoma neuredno i neredovito	1,2%	3,2%	2,9%	1,9%	2,5%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018.

Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju

Tabela 7. Percepcija podmićivanja u svrhu zapošljavanja

Svjedočanstvo o podmićivanju ili kupovini radnog mjesto	Direktno	Indirektno
Mladi koji direktno ili indirektno svjedoče o podmićivanju ili kupovini radnog mjesto	6,2%	62,2%

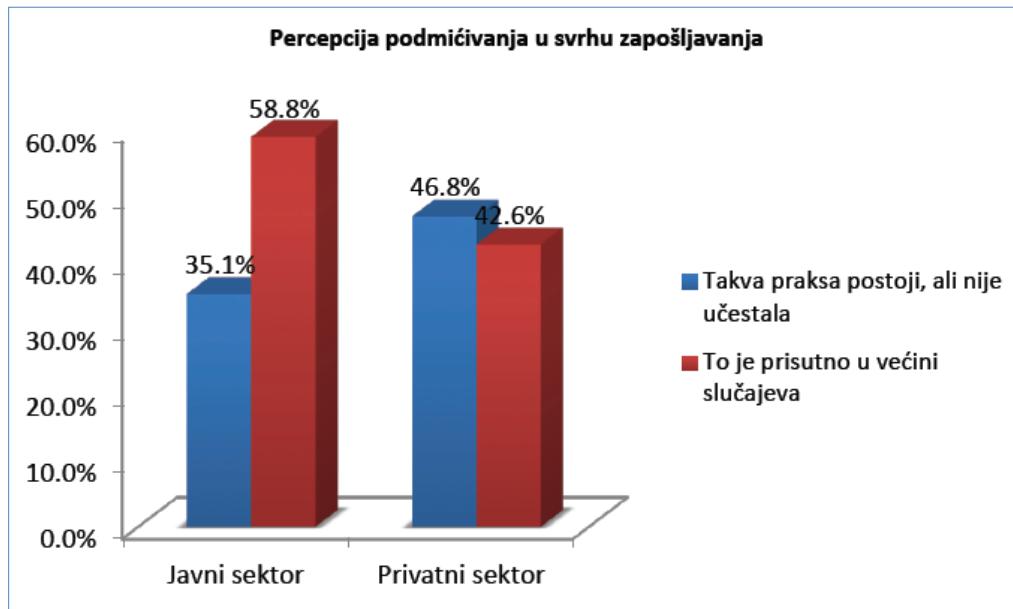
Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018

Više od 68% mladih u općini Travnik direktno ili indirektno svjedoči o podmićivanju ili kupovini radnog mesta.

Pod direktnim svjedočenjem smatra se situacija u kojoj je osoba vidjela/prisustvovala podmićivanju, dok su pod indirektnim svjedočenjem opisane situacije kada je osoba čula da je neko platilo mito kako bi se zaposlio.

Čak 58,8% mladih smatra da je praksa podmićivanja kako bi se dobio posao učestala pojava u javnom sektoru, a da praksa podmićivanja postoji, ali nije učestala smatra 35,1% mladih kada je javni sektor u pitanju. Tek 3,6% mladih u općini Travnik smatra kako podmićivanje u svrhu zapošljavanja u javnom sektoru ne postoji.

Percepcija podmićivanja kako bi se dobio posao u realnom sektoru nešto je niža, ali i dalje vrlo visoka. 42,6% mladih smatra da je praksa podmićivanja kako bi se dobio posao u privatnim firmama učestala pojava, a da takva praksa postoji, ali nije učestala smatra 46,8% mladih.

Grafikon 6. Percepcija podmićivanja kako bi se dobio posao u javnom ili privatnom sektoru

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018.

Samo 6,5% mladih smatra da je dobro raditi u realnom sektoru. Najviše je onih koji smatraju da je javni sektor najbolji poslodavac, čak 41%.

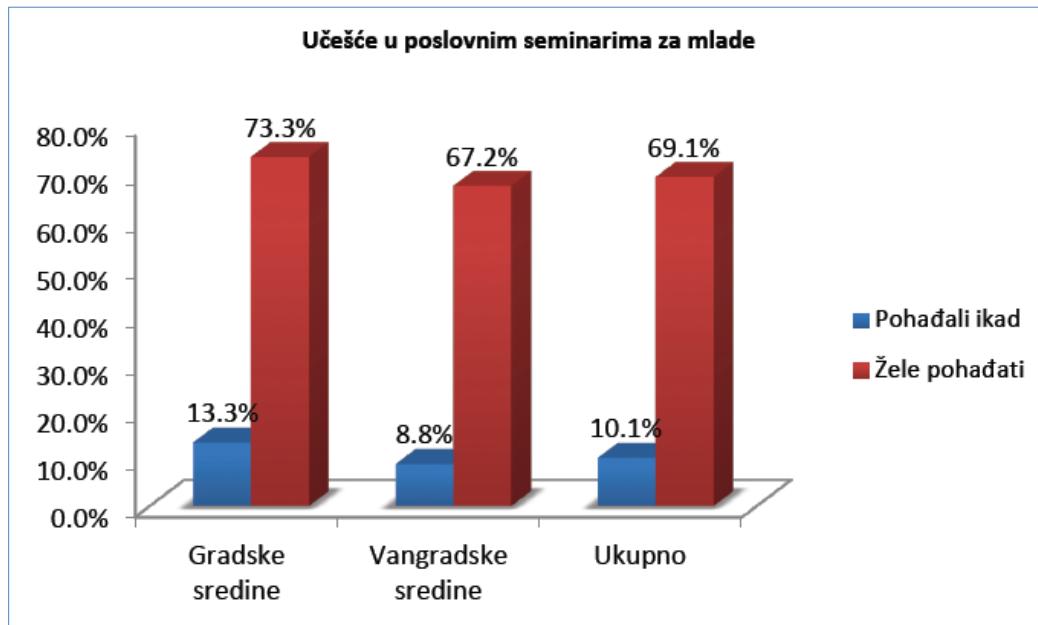
Izuzetno je nizak udio mladih koji bavljenje poljoprivredom smatraju dobim poslom. I dalje je "država" najpoželjniji poslodavac. Ipak, značajan je broj mladih koji smatraju kako je najbolje raditi u vlastitoj firmi, oko 33%. To daje dobar argument projektima samozapošljavanja mladih (podrške u pokretanju vlastitih biznisa, startupa i slično).

Kao najpoželjniji rad, 5,6% mladih vidi u nevladinim organizacijama, 6,7% smatra da su to porodične firme, a 3% je mišljenja da je najbolje raditi u multinacionalnoj kompaniji.

Poduzetništvo mladih

Oko 69% mladih smatra da bi im poslovni trening bio od koristi. U prosjeku 10% mladih imalo je priliku učestvovati u određenom poslovnom seminaru za mlade.

Nesrazmjerost između broja mladih koji su učestvovali u poslovnom seminaru ili treningu za mlade i broja mladih koji bi željeli učestvovati u takvom seminaru je velika. Oko 10% mladih su nekada pohađali određeni poslovni seminar, dok je onih koji smatraju da bi im takav seminar koristio i koji bi ga željeli pohađati 69%. Od 10% mladih koji su pohađali određeni poslovni seminar ili trening, 88% ih navodi kako im je seminar bio veoma koristan ili koristan.

Grafikon 7. Mladi koji su pohađali i mladi koji bi željeli pohađati poslovni seminar za mlađe

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018.

Mišljenje mladih o vlastitom biznisu

Blizu 40% mladih u općini Travnik rado bi pokrenulo vlastiti biznis, ali im je za to potrebna podrška od samog početka.

Tabela 8. Stav mladih prema pokretanju vlastitog biznisa

Odgovor	Gradske sredine	Vangradske sredine	Muškarci	Žene	Ukupno
Ne, ni u kojem slučaju	10,3%	12,6%	12,0%	11,9%	11,9%
Ne, jer nemam osnovne uslove	38,4%	22,7%	28,6%	26,1%	27,3%
Da, ali mi je potrebna podrška od samog početka	35,6%	41,7%	39%	40,7%	39,9%
Da, jer imam osnovne preduslove za to	2,7%	6,3%	5,8%	4,7%	5,3%
Ne znam	12,3%	16,7%	14,5%	16,2%	15,4%

Izvor: Istraživanje potreba i problema mladih sa područja općine Travnik 2018.

Oko 42% mladih iz vangradskih sredina i 35% mladih iz gradskih sredina rado bi pokrenulo vlastiti biznis, ali im je u tome potrebna podrška od samog početka. Oko 38% mladih iz gradskih sredina i 23% mladih iz vangradskih sredina ne bi pokrenulo vlastiti biznis, ali iz razloga što nemaju osnovne uslove za to. Mladih koji ni u kojem slučaju ne bi pokrenuli vlastiti biznis je oko 12%, a oko 15% je mladih koji ne znaju da li bi se odlučili na takav korak.

Vladini programi zapošljavanja

Oko 89% mladih iz vangradskih sredina i 80% mladih iz gradskih sredina nije upoznato sa nekim od vladinih programa zapošljavanja. Nepoznavanje vladinih programa zapošljavanja s obzirom na spol je takvo da 85% žena i 88% muškaraca nisu čuli za neki od vladinih programa zapošljavanja. Mladih koji su bili korisnici nekog od vladinih programa podrške zapošljavanju je oko 6% (4,5% iz gradskih i 7% iz vangradskih sredina).

3. Dio

ISTRAŽIVANJE TRŽIŠTA RADA NA PODRUČJU OPĆINE TRAVNIK ZA 2018. GODINU

Izvor

ANALIZA TRŽIŠTA RADA ZA 2018.
(Služba za zapošljavanje SBK/KSB, 2018.)

ANALIZA TRŽIŠTA RADA NA PODRUČJU OPĆINE TRAVNIK

Tabela 9. Pregled broja dostavljenih-vraćenih upitnika

Ispostava/Biro	Broj dostavljenih upitnika	Broj vraćenih upitnika	(3:2) %	Broj upitnika sa iskazanim potrebama	Broj upitnika bez iskazanih potreba	(5:3) %
Travnik	30	30	100%	24	6	80%

Tabela 10. Saradnja sa Službom za zapošljavanje

Ispostava/Biro	Anketirano	Zadovoljno saradnjom	Djelomično zadovoljno	Nezadovoljno	Nema odgovora
Travnik	30	26	0	4	0

Tabela 11. Oblici ostvarene saradnje sa Službom za zapošljavanje

Ispostava/Biro	Odgovorilo pozitivno	A	B	C	D	E	F	G	H
Travnik	27	0	9	12	8	21	2	2	6

Legenda

- A** - Informiranje (oglašavanje) o ponudi radne snage
- B** - Posredovanje u zapošljavanju
- C** - Sudjelovanje u programima aktivne politike zapošljavanja
- D** - Obuka, doobuka, prekvalifikacija
- E** - Pravna pomoć
- F** - Rješavanje viška zaposlenika
- G** - Međunarodna saradnja
- H** - Ostalo

Tabela 12. Pregled broja potrebnih radnika u 2018. godini po vrsti, odnosno vremenu zasnivanja radnog odnosa

Ispostava/Biro	Broj nezaposlenih 31.12.2017.	Svega zaposlenih (po Federalnoj poreznoj upravi) 21.12.2017.	POTREBAN BROJ RADNIKA PO PRIJAVAMA		
			Određeno	Neodređeno	Ukupno
1	2	3	4	5	6
Travnik	7.190	12.891	721	20	4
					745

Tabela 13. Pregled realiziranih potreba za radnicima, prema Anketi "Ispitivanje tržišta rada u 2017. godini na području SBK/KSB"

Općina	Broj iskazanih potreba za radnicima	Realizirano (zaposleno) prema iskazanim potrebama	% (3:2)
1	2	3	4
Travnik	511	305	59,68

Tabela 14. Način zapošljavanja novih radnika

Ispostava/Biro	Odgovorilo	A	B	C	D	E	F
Travnik	30	21	21	10	4	1	3

Legenda

- A** - Preko općinskih ispostava za zapošljavanje
- B** - Preko ustanova za stručno obrazovanje
- C** - Kroz vlastitu obuku
- D** - Putem oglašavanja i osobnih kontakata
- E** - Ostalo
- F** - Nepoznato

ANALIZA TRŽIŠTA RADA NA PODRUČJU OPĆINE TRAVNIK

Tabela 15. Potreban broj radnika u 2018. godini po stepenu stručnog obrazovanja (usporedba sa 2017.)

Ispostava/Biro	Ukupno		Stepen stručnog obrazovanja									
	2017.	2018.	1	2	3	4	5	6 ₁	6 ₂	7 ₁	7 ₂	8
Travnik	489	745	29	16	658	31	1	0	0	10	0	0

Tabela 16. Pregled potreba za stručnom obukom (prema vrsti)

Ispostava/Biro	Ukupno		A	B	C	D
	2017.	2018.				
Travnik	16	20	4	13	3	0

Legenda

- A - O sposobljavanje u verificiranoj ustanovi
- B - Stjecanje posebnih znanja i vještina
- C - Obuka za određene poslove u okviru radnog mjeseta
- D - Dokvalifikacija i prekvalifikacija

Tabela 17. Pregled potreba za radnicima u 2018. godini (po najbrojnijim zanimanjima)

Naziv zanimanja	Ukupno	Od ukupno		Od neodređeno		Stanje na evidenciji 31.12.2017
		neodređeno	određeno	nova	ispraznjena	
1	2	3	4	5	6	7
I i II STEPEN STRUČNOG OBRAZOVANJA						
Radnici bez zanimanja	45	9	36	8	1	1.480
III STEPEN STRUČNOG OBRAZOVANJA						
Bravar	11	0	11	0	0	62
Vozač	3	3	0	3	0	64
Šivač odjeće	219	6	213	6	0	161
Zavarivač	5	0	5	0	0	22
Zidar	7	0	7	0	0	34
Tapetar	40	0	40	0	0	0
Rukovalac meh.	15	0	15	0	0	11
Tesar	6	0	6	0	0	11
Obućar	347	4	343	2	2	41
Kuhar	4	0	4	0	0	39
Pekar	1	1	0	0	1	0
Ukupno	658	14	644	11	3	445
IV STEPEN STRUČNOG OBRAZOVANJA						
Ekonomski tehničar	1	1	0	1	0	184
Poljoprivredni tehničar	3	0	3	0	0	4
Elektrotehničar	3	0	3	0	0	151
Strojarski tehničar	14	0	14	0	0	28
Obućarski tehničar	5	0	5	0	0	1
Farmaceutski tehničar	5	0	5	0	0	13
Ukupno	31	1	30	1		826
V STEPEN OBRAZOVANJA						
Obućar VKV	1	0	1	0	0	0
VII STEPEN OBRAZOVANJA						
Dipl. inž. strojarstva	5	0	5	0	0	1
Dipl. informatičar	5	0	5	0	0	25
Ukupno	10	0	10	0	0	26